

MŰRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

VEGYES ADATOK GYŰJTEMÉ- NYEMBŐL.

Közlő: K. Papp Miklós.

I.

En Keresztesi Pál Nagy-Megyeri etc. adom bizonyoságul ez levelelemet mindeneknek, az kiknek illik, hogy az minemű nehézséges haragja szállott volt én reám az elmúlt üdőkben az mi kegyelmes Urunknak fejedelmünknek véletlenül következett esetem miatt, melyért ő Nagysága törvénnyel akarván prosequálni, semmiképen én az törvénynek utát követni és ő Nagyságával pörlni nem akartam, hanem mind magam alázatos könyörgésemmel s mind jó akaróimnak mellettem való törekedése által ragaszkodtam csak teljességgel az ő Nagysága fejedelmi kegyelmességéhez, kiben ő Nagysága velem az mennyi kegyelmességét jószágimnak, ugymint Malecsdnek, Kaczesselnek és Zsidóvárának hozzá tartozó jószágoknak megadásában hozzám megmutatta, sem titkon, sem nyilván semmi ellenkező igyekezetet ő Nagysága ellen nem viselvén, inkább teljes tehetséggel fejem főnnállásáig igaz hivséggel szolgálván ő Nagyságának, jó akaróinak jó akarója, ellenségének ellensége leszek, titkos practikákat is és ártalmas dolgokat is ő Nagysága ellen magam sem követek, sőt ha másoktól értenék affélét is, el nem titkolom, hanem kijelentöm és tehetségöm szerént ellene is állok. Az mely

jószágim pedig még meg nem adattanak, azokról vagy hasonlókról csak az Nagysága kegyelmességéhez ragaszkodom és attól várok. Az mindenható igaz Isten engömöt úgy segéljen. Kinek nagyobb erősségére adom ez hittelt írott, pecsétöm, kezem írásával való reversalisomat. Datum in civitate Alba Julia, die 21 mensis Junij 1628.

KERESZTESY PÁL m.p.

(P.H.)

CORAM ME SIMONE PECHIO
cancellario m.p.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

II.

Lipcei György Nagyságodnak alázatosan könyörög mint kegyelmes Urának.

Kegyelmes Uram Nagyságodnak alázatosan jelentem ilyen megbántódásomat: Szilvási Bálint Uramra az nemes ország szászkézdi gyűlésnek conclusuma szerint vetett volt tall. 800, az portai adóban annakelőtte az nemes ország concludált volt, hogy valakik anticipative szászkézdi gyűlésig pénzeket kiadnák, azoknak az portusról öt tallérral alább adattassék az só, az mint az rendelt ára volna; valakik pedig az szászkézdi gyűlés után adnák be pénzeket, azoknak csak pénzek refundáltassék, melyről az akkori praefectusnak, szegény Vizaknai Péter deák Uramnak parancsolt volt is Nagyságod, hogy az portustól tétessen satisfactiót, azonban Szilvási Uram Nagyságodat megtalálván, hogy ő Ke-

gyelmének is anticipative legyen satisfactiója, holott az ő Kegyelme quietantiája nem úgy szólott, mivel terminus után adta volt be ő Kegyelme, én reám szólott az Nagyságod méltóságos commissiója; én ő Kegyelmet úgy nem excontentáltam, nem is lehetett tőlem, hanem praefectus Uramra appellálta, hogy hire nélkült én anticipative ő Kegyelmének nem fizethetek, mivel nem én reám, hanem ő Kegyelmére bizta Nagyságod az országgal együtt s az quietantiája is nem úgy sonál, hogy anticipative legyen excontentatiója; már kegyelmes Uram engemet törvényre citáltatott ő Kegyelme, kétszáz tallért interest keres rajtam; ily méltatlanságot kell szenvednem jámbor szolgálatom mellett, akkor miért nem találta meg a szegény praefectust, kinek hire nélkült én semmit sem cselekedhettem, ő Kegyelme lévén principalisom s praefectusom.

Minek okáért Nagyságodnak alázatosan könyörgök, méltóztassék Nagyságod az megbántódásomat megorvosolni, hiszem ha Nagyságod kegyelmessége ő Kegyelméhez járult, most is azon kegyelmességgel lehet Nagyságod ő Kegyelméhez; ha peniglen Nagyságod akkor ezen dolgot jól eszében nem vette, úgy is kegyelmesen méltóztassék Nagyságod az nemes vármegyének parancsolni, hogy nekem békét hagyjon és méltatlanul ne vésztéljen, annál inkább meg ne károsítson.

Nagyságod kegyelmességét alázatosan megiszolgálom.

N. K. V. V.

Kivül Apafi irásával: Hagyjon békét neki, mivel nem vettük eszünkben a dolgot, az tiszteteknek is irjanak, ne háborgassák érette. Albae, 18 Octobris Anno 1669.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

III.

Kegyelmednek édes ecsém egészséges életet kívánok.

Kegyelmed levelét vettem; az mi nézi az szegény néném irását, hogy mind kívül-belől keresztres volt, abban nem kell meg-

ütközni, mert az attúl esett, hogy nem maga embere irható, hanem ott való deák s nekik az szokások, irtam volt némely nap én is hugomnak olyanról, látom, hogy menti magát erősen, már ha mára oda ment, Kegyelmed kitanulhatja, noha én nem remélek.

Az mi illeti a prorogátát, nem bántja azt itt is senki, mert az arra való, hogy ha kivel perei vadnak, volnának nénémnek, elé ne vennék, de nincs ellene a prorogatanak, ha az generalis circáláson kiadott latrokat iuxta demerita büntetik, mert úgy nem lehetne summus justiciarius az magistratus, ha connivealna az publicus malefactorinak, noha állítom ezt én nem úgy, mint az ki annak tudója akkor avagy jóvallója lettem volna, hanem csak az Kegyelmed iratására. Továbbá már nekem néném ennyit irt volt, és el nem eresztetem addig az szolgát, míg az vice ispánt ide nem hivatom, az, az mint az dolog volt, úgy informálja nénémet, de Oláh Mihályon áll meg, mert megfogta ugyan az latrot, eleresztette simpliciter, (noha én nem tudom, de úgy hiszem, hogy nem fizethetett neki, eleget kereste, hogy injuriát szerezhessen neki, azért ereszté el, hogy az tiszteteknek ejtse inkább kezéhez.) Azért édes ecsém uram, az bizony dolog, hogy azt az nemes embert megcsonkították, nekem semmi közbenvetésem velek nem lött az gyűlésen, ha Torma uramat lebeszélhetném, mindazonáltal az bizony Oláh Mihály ngyha én megpróbálom ugyan Torma uramat is, ha mit fog interaction? Én hozzám nem hoztanak semmit is benne. Az regalisok még ide nem jövének maig. Apád is így tanulta volt még az procuratoriát megholt volt Szombatfalvi. Az mi tőlem lehetséges, abban Kegyelmed meg nem fogyatkozik, erővel hogy visszaadassam velek, abban módom nincsen, már az előtt is vót ilyen igyem velek, különben az intimatiót elkövetem. Ajánlom Istennek Kegyelmedet. Datum Betlen, 1670. 26. januarii.

Kegyelmednek jóakaró atyjafia
bátyja

BÉLDI PÁL m. p.

Külczim: Nemzetes Keresztési Sámuel kedves öcsém uramnak adassék.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

IV.

Lipcei György Nagyságodnak mint kegyelmes Urának alázatosan könyörög.

Kegyelmes Uram már sok ideje vagyok, hogy Nagyságtokat portusi számtartóságban szolgálom, ez szolgálatra peniglen már továbbá való alkalmatosságomat nem is érzem, mivel igen elbetegesedtem, az esztendőnek nagyobb részében csak az ágyat kell nyomnom, Alvinczi Uram peniglen Nagyságod hire nélkült nem akar elbocsátani.

Ez okáért Nagyságodnak mint kegyelmes Uramnak könyörgök, eddig való portusi szolgálattal méltóztassék megelégedni és kegyelmesen azon hivatalomból elbocsátani.

Nagyságod ebbeli kegyelmességét igaz hűséggel teljes életemben szolgálhassam meg Nagyságodnak mint kegyelmes Uramnak.

N. K. V. V.

A levél belső oldalára Apafi kezével írva: Nem tudjuk, mi októl viseltetel, hogy bucsuzol; ülj veszteg.

28. Decembris Anno 1670.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

V.

Nos Michael Apafi Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris Generosis, Egregiis et Nobilibus, Agilibus, Vice Judicibus Regiis ac Juratis Assessoribus et Notariis, Item primoribus posterioribus, Primipilis peditibusque pixidariis, toti denique universitati Dominorum Siculo-

rum Libertinorum Trium Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai, Nobis dilectis, Salu-tem et gratiam nostram etc. Jóllehet mű nem kevésbé bántódtunk meg az fennforgott zürzavaros háromszéki motusokkal, mindazonáltal természeti tulajdonságunk szerint senkinek is se személye, se jövai ellen se magunk, se mások által gonoszszal fizetni az gonoszért is nem kívánván, sőt inkább mindeneket kegyes atyai indulatunkkal magunkhoz kapcsolni és közönséges egyesületekre visszahozni s fejlődmi kegyelmességünkkel is éltetni kívánunk; annak okáért, az minthogy ennekelőtte is beküldött assecurationalis levelünkkel tökéletesen biztattunk volt mindeneket, ex superabundanti mégis ez levelünk által assecuráljuk sub verbo nostro Principali feljebb megirt háromszéki, sepsi, kézdi és orbai szabadsággal élő minden rendeket, minden személyválogatás nélkül közönségesen, csak szintén minden gonosz indulatokat is lozzánk s nevelte édes hazájok ellen való idegenségeket amoveálják és tökéletes hűséget gyakorolják minden jóban minden rendek, praestálván újabb homagiumokat is igfreteknek valóítására; bizonyára mégis modo quo supra assecuráljuk sokszor megemlitett, szabadsággal élő minden háromszéki rendeket változhatatlanul, hogy semmi kigondolható színek alatt se személyekben; se jövokban, se magunk se mások által, semminemű megbántódások, akadályok és károsittatások nem leszen egy szóval senkinek is. Melyről adjuk ez kezünk írása alatt költ s pecsétünkkel is roboráltatott assecurationalis patens levelünköt, futura pro cautela. Datum et actum in Arce nostra Fogaras, die quarta mensis Februarii Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Octavo.

M. APAFI m.p.

(P.H.)

FRANCISCUS LUGOSI Seretarius m.p.c

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

B. WESSELÉNYI MIKLÓS

HÜTLENSÉGI BŰNPERE.

Közi: Jakab Elek.

HARMADIK FEJEZET.

AZ ALPERES BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS BIZONYÍTÁSAI.

I.

ALPERESI OKLEVELEK.

(Folytatás.)

19-ik szám.

In causa tabulari Mathiae Palugyay contra Michaelem Palugyay ex crimine confectionis falsarum litterarum anno 1778. die 27-a feb. ad poenam infamiae suscitata, in qua anno 1778. die 24-a Septembris —

Deliberatum est:

Parte A. ob maleversationes in actione praetensas contra Partem I. ad poenam infamiam procedente; eosdem attamen nullatenus probante, Partem I. velut integritatem suam insuper plene legitimantem, contra calumniosam Partis A. actionem pro innocenti et ab omni sibi appicto naevo immuni declarari, et pronunciari; Partem e converso A. ex eo, quod Partem I. innocentem infamiae poena notari voluerit, in poena talionis convinci.

Pro A. Prohibit.

In quaestione hac postmodum 11-a februarii 1779

Deliberatum est:

Attestato sub W. alioquin interessato authenticari nequeunte, et secus etiam in eversionem realitatis quaestionatae plenipotentiae evidentibus probis per Partem I. evictae, nihil conferente, consequenter parte A. quoad hoc membrum neque nunc actionem suam docente; quod aliud vero punctum, seu quod eadem Pars A. ex Georgio Palugyay boni Benyushaza impetratore condescendat, nullatenus probante, Partem I. velut semet Georgii Palugyay boni Benyushaza impetratoris descendente esse, clare remonstrantem,

19-ik szám alatt.

Palugyay Mátyásnak Palugyay Mihály ellen hamis levél készítése bűne miatt 1778-ban február 27-én rágalmazás miatti büntetésre irányzott királyi táblai ügyében, 1778-ban September 24-én költ

Itélet.

A felperes fél a keresetlevélben kifejezett csalárdságok miatt alperes ellen infamia-büntetésen marasztalásra indítván keresetet, de azokat semmiképen be nem bizonyítván, az alperes ellenben a maga ártatlanságát teljesen kimutatván: alperes a felperes hamisan való vádolásától ártatlannak és minden ellene költött büntől mentesnek ítéltetett és nyilvánított; ellenben a felperes azért, hogy az ártatlan alperest meggyalázási büntetéssel akarta megbélyegeztetni, visszatorlási (talio) büntetésre ítéltetett.

A felperes tiltakozást jelent.

Ezen kérdésben később 1779-ben február 11-én költ

Itélet.

A W. alatti bizonyítvány, a mi egyébiránt részrehajlást árul el, nem hitelesíttethetvén, egyébiránt is a kérdésben levő, az alperes által világos bizonyítékokkal teljesen hitelesnek megmutatott fölhatalmazvány valóisága megsemmisítésére semmi érvet nem nyujtván, következőleg a felperes a keresetének ez ágát most sem levén képes bebizonyítani, a másikat pedig, hogy a felperes a Benyusháza nevű birtokot adományul nyerő Palugyay Györgytől származnék le, semmiképen nem tanusítván, az alperes ellenben,

ultra etiam pro absoluta declarati, adeoque prohibita ratione per Partem A. non redita, eandem rejici.

Anno 1779. die 15-a Septembris

Deliberatum est:

Nec cum onere Partis A. Prohibitam stare.

20-ik szám.

In causa tabulari Mathiae Palugyay contra Joannem Budaházy ex crimine confectionis falsarum litterarum anno 1778. die 27-a martii suscitata, die 11-a septembris in Inclyta Tabula Regia Judiciaria

Deliberatum est:

Parte A. falsae relationis per eandem Partis I. appictam confectionem nequaquam probante, adeoque eatenus accusatione sua in mera calumnia subsistente, protractione autem ad processum liquidatorium Partis I. nominis sui subscriptionis, si etiam quaquaratione culposam fuisse Pars A. evincere posset, poenae articuli actionalis subjici nequeunte, quod porro Jurassoris Ladislai Kubinyi ad subscriptionem sub D. memoratorum testimonialium tentatam inductionem attinet: etiam si originalia documenta hunc in finem productorum Pars A. exhibuisset et omnino vociferaretur, quod Pars I. ejusmodi in specie testimoniales per Ladislaum Kubinyi subscribi voluerit, cum tamen testimonialibus in illis, ut acta processualia ostendunt, nihil a veritate alienum contineatur, imo si contineretur etiam, ex quo interim Pars I. talibus testimonialibus nunquam contra Partem A. usa fuerit et nec Ladislaus Kubinyi eosdem aliquando subscripserit, consequenter Parti I. obversum falsi crimen hac quoque ratione in sola intentione necdum in effectum deducta adhaesisse dignoscatur, facto hoc subactionem Partis I. et poenam articuli actionalis neutiquam condente, adeoque Partem I. ex puncto in isto calumniose incusati*) prodeunte, eandem plenarie absolvi.

*) Ily zavaros az eredetiben is.

minthogy ő magát a Benyusházát nyerő Palugyay György utódának lenni tisztán bebizonyította, most is feloldozottnak ítéltetik, s minthogy felperes tiltakozványának okát nem adta, az visszavettetik.

1779-ben september 15-én költ —

Ítélet.

A tiltakozvány a felperes fél terhével sem megállható.

20-ik szám.

Palugyay Mátyásnak Budaházy János ellen hamis levél készítésért 1778-n márczius 27-n felvett királyi táblai perügyében, september 11-én a tekintetes királyi ítélőtáblán költ —

Ítélet.

A felperes alperesre fogott hamis jelentés készítését sehogy nem bizonyítván, és így vádja merő rágalmazás levén, azt pedig, hogy ha a felperes be is tudná bizonyítani, hogy alperesnek neve aláírásáért liquidatorius perbe idéztetése hibás volt, a keresetlevélben idézett törvény büntetése alá vetni nem lehetvén, — a mi továbbá Kubinyi László ülnöknek a D. alatti bizonyítvány aláírására kényszerítése kísérletét illeti: bárha a felperes az ezt illető eredeti bizonyítékokat bemutatta is és ezt állítja, hogy az alperes a fennforgó bizonyítványt Kubinyi Lászlóval aláíratni akarta, minthogy azonban azon bizonyítványban a periratok tanúsítása szerint az igazsággal semmi ellenkező nem foglaltatik, sőt ha foglaltatnék is, — mivelhogy alperes ezen bizonyítványt felperes ellen soha nem használta és Kubinyi László is azt soha alá nem írta, következőleg az alperes ellen felhozott hamis íráskészítési bűn még ez esetben is csupa teljesedésbe nem ment szándékból állott, — ezen tény az alperesnek perbefogatása és a keresetlevélben idézett törvény büntetése alá vettetése alapját nem képezhetvén és így alperes ezen tekintetben méltatlanul vádoltatván: teljesen felmentetik.

Pro I. Pro adinventa partis I. plena innocentia demississimas gratias agit; in quantum vero parti A. absque ullo fundamento hanc gravem et injuriosam causam suscitanti, poena talionis haud dietata esset, in tantum praevio modo latam sententiam prohibet.

Anno 1781. die 8-a mensis februarii

Deliberatum est:

Actore alioquin pro calumniatore per praecedentem sententiam agnito, pro his causae circumstantiis prohibita Partis I. locum non esse, appellatamque Partis I. admitti.

Anno 1781. die 30-a augusti in Exc. Septemviratu

Deliberatum est:

Judicium Inclytæ Tabulae Regiae Judiciariae approbari.

21. szám.

In causa tabulari Francisci et Joannis Szentiványi contra Gabrielem et alios Szentiványi anno 1792. die 3-a Septembris ad transsumta litterarum suscitata, et Partibus II. nexum et genealogicam condescendentiam Actorum pertinaciter pernegantibus, in crimine proditiōnis fraterni sanguinis anno 1796. die 10-a septembris convictis, sententia in sequentia decurrende —

Deliberatum est:

Iis, quae per Partes II. Gabrielem scilicet Joannem filium Melchioris, Ladislaum et Mathiam Szentiványi ante sententiam ad genealogiam Partium A. impugnandam contumeliose inducta erant, novis insuper penes prohibitam Partium A. expressionibus, ac signanter ea, quod Partes A. novis adsarcinendos genealogiae jam judicialiter stabilitae hiatus, documentis utantur, accedentibus, hisque cum prioribus simul sumtis malitiosam, et pertinacem nexus genealogici negationem importantibus, — caeteroquin autem Partibus A. beneficio et ex combinatione productorum sub Ab Nro. X-o et Ab Nro. 2-o exhibitorum, praeattactum sub Ab Nro. 1-o instrumentum, ex quo Petri 1-mi a Stephano condescendentia, ejusdemque Petri cum An-

Az alperes nyilatkozata. Alperes elismert ártatlanságáért legalázatosabb köszönetet mond; a mennyiben pedig ezen súlyos és méltatlan peres keresetet minden alap nélkül ellene támasztotta és mégis talio büntetésen nem marasztaltatott, ennyi részben a hozott ítélet ellen tiltakozást jelent.

1781. február 8-án költ —

Ítélet.

Felperes már az előbbi ítéletben már rágalmozónak ítéltetvén, alperes tiltakozásának ez oknál fogva nincs helye, de a főbbezés megengedett.

1781-n augusztus 30-án a felséges hét-személyes táblán költ —

Ítélet.

A tekintetes királyi ítélőtábla ítélete helybenhagyatik.

21-ik szám alatt.

Szentiványi Ferencznek és Jánosnak Szentiványi Gábor és több Szentiványiak ellen 1792-n szeptember 3-án levelek hiteles átiratása iránt indított táblai perügyében, miután az alperesek a felperesek nemzetségi egybeköttetését és leszármazást vakmerőleg tagadták, 1796-ben szeptember 10-én vérértés büne elkövetése miatt elítéltettek s ügyökben költ ime ezen

Ítélet.

Azokhoz, a miket az alperesek t. i. Szentiványi Gábor és János, Menyhárt fiai és Szentiványi László és Mátyás az ítélet költe előtt a felperesek nemzedékrendi leszármaztatása megdöntésére bántalmazólag felhoztak, a felperesek tiltakozása alkalmával újabb kifejezések s jelesen az is járulván, hogy a felperesek már ítéletesen megállapított nemzedékrendi leszármaztatások hiányainak foltozására új bizonyítékokat használnak, s ezek az előbbiekkel együtt a nemzetségi egybeköttetésnek vakmerő tagadását foglalván magokban, — egyébiránt pedig az Ab X. és Ab 2 szám alatti adatokból láthatólag bizonyos lévén az, hogy a felperesek közölték Szentiványi Gáborral az Ab 1 szám alatti azon oklevelet, melyből I-ső Szentiványi Péternek Istvántól

drea et Sigismundo fraternitas manifeste evenit, in cujus alteriusque sub Ab Nro. 2-o documenti eversionem eadem Partes II. nihil obmoverunt, cum Gabriele Szentiványi communicatum exstitisse, adeoque contra claram eatenus habitam notitiam ejusdem Petri I-mi descendentiam disputatam fuisse evincitibus, — taliter proinde antelatis Partibus II. in legum eatenus provocatarum censuram incurrentibus, praenominatos quatuor Incattos, stante Partium AA. prohibita in poena tit. 39. Partis I-ae convinci, legalem eatenus executionem decerni.

Pro Gabriele seniore, et ejus classis Szentiványi prohibet.

22. szám.

4-tus Codex de delictis eorumque poenis.

Pagin. 338. Pars 2-a in quatuor classes divisa est: in prima: recensentur crimina, quae adversus securitatem publicam committuntur; in secunda: quae connata hominis jura laedunt; tertia: de delictis jura hominis acquisita violantibus; quarta: de delictis in corruptelam morum tendentibus.

Partis 2-ae classis 1-a continet articulos 12, inter quos primo loco occurrit articulus de crimine laesae majestatis seu perduellionis, quod cum in facto et sequelis atrocissimum esset, ut sceleratorum audacia, repraesentatione malorum, quae inde in rempublicam ipsumque delinquentem redundatura sunt, tanto efficacius cohibeantur, perfecta ejus notio, et contra delinquentem procedendi norma poenaeque species, ex positivis legibus hausta, verbisque eorum expressa sunt.

Ultra quae praexistens legibus constitutas quantum ad requisita instruendi processus regnicolaris deputatio sancendum proponit; ut fiscus Regius nomen accusatoris in actione sua indicare teneatur, item ut delinquentis consanguinei in ascendente et descendente linea constituti, et conjux ab obligatione accusandi eximantur. Primum exposit incusati securitas et ejus defensae ratio, si accusator ex nefariis finibus suscepisset accusationem. Alterum debetur natu-

leszármazása s ugyanazon Péternek Andrással és Zeigmonddal való vératyafisága kitetszik, a melyek közül egyiknek vagy másiknak s jelesen az Ab. 2 szám alattinak megdöntésére az alperesek semmit fel nem hoztak, — ennél fogva az I. Péter leszármazása ezen oklevél tiszta értelme ellenére ok nélkül vitatván és e szerint alperesek az e tekintetben idézett törvényekben kiszabott büntetésbe esvén: az előlnevezett négy alperes — megállítván a felperesek tiltakozványa — a Hármaskönyv I. része 39. cikkében kiszabott büntetésre ítéltetett s ez ítélet teljességébe vétele meghatározottat.

Idősb Szentiványi Gábor és a vele rokon Szentiványiak nevében tiltakozás jelentetett be.

22. szám.

Negyedik törvénycodex, a bűnökről és azok büntetéséről.

338. lap. A 2-ik rész négy osztályra oszlik; az elsőben előadatnak azon bűnök, melyek a közbátorság ellen követtetnek el; a másodikban, melyek az embernek vele született jogait sértik; harmadikban az ember szerzett jogait sértő bűnök; a negyedikben az erkölcsök megrontására célzó.

A 2-ik rész 1-ső osztályának 12 pontja van, melyek elsője ez: A felségsértési vagy hazaárulási bűn, mely minthogy mind a tényt, mind következeit tekintve a legveszedelmesebb, hogy a bűnösök vakmerő bátorsága azon roszak feltüntetése által, melyek abból a bűnösre és társadalomra egyiránt háramlanak, annál hathatósan megakadályoztassék, annak tökéletes ismerete, a bűnös ellenébeni eljárás módja és a büntetés neme, véve az írott törvényekből, azok szavaival előadatik.

Ezen a létező törvényeken alapuló megállapításokon feljül a per felperelés miképen eszközzése tárgyában az országos bizottság meghatározatni ajánlja, hogy a királyi fiscus vádlevelében a vádoló nevét megmondani tartozzék, továbbá, hogy a bűnösnek fel- és lemenő ágon levő vératyafiai, valamint neje is a vádlás kötelezettsége alól vétessenek ki. Az első kívánja a vádlott biztonsága és a védelem természete, ha t. i. a vádoló gonosz célból tette volna vádaskodását. A másikat

rali dilectioni, ex mutuae charitatis vinculo, quod inter personas tam areto sanguinis et consortii nexu junctos, nunquam sine acerbissima afflictione rumpitur, et si aliis officiorum respectibus praevaleat, naturae stimulis adscribi debet. Hoc ipsum lege constitui SS. et OO. Regni altissimo loco jam identidem, ex comitiis vero anni 1711. instantias sollicitarunt, resolutioni itaque Regiae, quae nondum intervenit, nunc per articulum convenienter substerni posse censetur.

Casus erectionis sui contra statum publicum Regni et Regis per articulum 9-um 1723. inter casus notam inferentes recensetur quidem, cum tamen factum isthoc, quod nonnisi cum hostilitate et vi armata patrari potest, pro crimine perduellionis habendum sit, illud regnicolaris deputatio dispositioni articuli 9. exemit, et qua casum perduellionis praesenti articulo inserendum censuit; cujus projectum sequentibus proponitur: Partis II-ae etc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

23. szám.

Beschreibung der am 13. März 1838. stattgehabten

Grossen Ueberschwemmung
der k. Freistädte

Pest und Ofen

Erinnerungsblätter für die Gegenwart und Zukunft.

A 9-ik lapon báró Wesselényi Miklósról ez van írva:

Auf die Gassen hir und da konnte man hängen Gebliedene erblicken, am Fusse der Eismassen sah man todt Menschen, Thiere, zertrümmerte Gerätschaften aller Art u. s. w. welches alles einen schauderregenden Anblick gewährte. Man wird auch nie im Stande seyn, die edlen Handlungen und Beeiferung einiger einzelner Menschenfreunde aufzuzeichnen; für solche erklärt die Stimme, aber vorzüglich als Befreier: den Herrn B. Niklas Wesselényi, der mehrere Hunderte nicht nur aus dem Abgrunde der Vergangenheit befreite, sondern auch mit

a természeti szeretet és a kölcsönös jóindulat köteléke hozza magával, a mi a vér és rokonság oly szoros kapcsolai által egybekötött egyének közt a legkésőbb nyomorgatás nélkül soha meg nem szakad, és ha a kötelesség más tekinteteit feljűmulja, az egyenesen a természet ösztönének tulajdonítandó. Hogy ez törvényben állapíttassék meg, az ország KK. és RR. felsőbb helyen már gyakran, az 1711. országgyűlésen pedig feliratban is kérték; minthogy rá nem jött királyi elhatározás, most törvényczikk fölterjesztése által elintézhető.

A király és közálladalom elleni felkelés esete az 1723. 9. t. cikkben a nota-büntetést magok után vonó esetek közé számíttatik ugyan; de minthogy azon tény, a mit csak ellenséges módon és fegyvererővel hajthatni végre, hazaárulás bűnének tekintendő, azt az országgyűlési bizottság a 9. t. rendelkezése alól kivette és mint hazaárulási esetet a jelen törvényczikkbe igatandónak látta; a mire nézve a javallat a II-ik részben e szerint adatik elő. sat.

Brod und Fleisch, auf eigene Kosten, die erstarrten Hungrigen unterstützte; mit selbem wirkten ähnlich mehrere grossmüthige Personen, die als vermögender mehrere Schiffe eintheten, und zur Rettung der Verunglückten Armen herbeieilten, von denen aber viele nicht im Stande waren, den herauspressenden Wünschen Genüge zu leisten.

Pest.

Gedruckt und zuhaben bei Joh. Beimel.

24-ik szám.

Értesítő 23-ik szám 1838. Kiadja Trattner és Károlyi, Pesten sat.

A rettenetes vizáradás okozta eseménynek részletes tudósítását másokra hagyván, csupán b. Wesselényi azon szívemelő munkálkodását (melynek rugója az emberiség szent ügyéért verő szívéből eredvén s főleg a szükölködő néposztály segedelmét tűzvéni ki czéljául) közhírré bocsátani illő méltánlatnak vélem; a nemes báró t. i. a veszély kiütésétől fogva az utolsó szempillantig nem-

csak több száz embert mentett meg a haláltól, hanem saját erszényéből szerzett életszerekkel rakott hajójával szakadatlanul fel s alá evezvén, mindennemű módon a szenvedőknek segédkezet nyujtván, számtalan családnak megmentőjévé vált: vegye tehát ezek tolmácsától azon biztosítványt, hogy őket örök hálaadással személyéhez bilincselte.

Boronkay Károly.

25-ik szám.

Jelenkor 30-ik szám, Pest ápril 14-én. 1838.

Társalkodó. A kövész. E szót számtalan bizonyítja, ki ajkán, a nélkül, hogy valódi jelentésére ügyelve, róla igazi fogalma volna sat. — E szép pályán tündöklőket a példaadó s három nap három éjjel szüntelen munkálkodó s ugyanazért e tekintetben első helyet méltán érdemlő Wesselényi M. bárótól kezdve több főrangú s minden rendűekkel együtt érinték ugyan már a hírlapok sat.

Jassik Mihály.

26-ik szám.

Tekintetes Nemes Pest vármegyének 1838-dik esztendei április 30-án Pesten tartott közgyűlése.

1836. Felolvastattak a legközelebbi közgyűlés óta tartott kisgyűléseknek jegyzőkönyvei, egyszersmind a közelebbi múlt Bójtás hava derekán a Dunának rendkívüli áradása által okoztatott és nemcsak Pest városát, hanem a megyének számos helységeit is megrontó gyászos vízveszély tekintetéből tétetett rendelések a főjegyző által rövideden előadatván, mind a jegyzőkönyvek, mind pedig különösen az utóbb említett rendelések átaljában helybenhagyattak sat.

Továbbá mivel a polgári erénynek, kivált oly erénynek, mely tisztán az emberi szeretetből származik, sem szebb, sem célszerűbb megjutalmazása nem lehet a közös és nyilván való megösmérésnél, hogy tudják az utódiak is azon egyes férfiaknak neveiket és érdemeiket, kik ember és polgártársaik

veszedelmén önnön életök kockáztatása által is segíteni, szükségéiken enyhíteni bátor elhatározott lélekkel és értékökben nevezetes áldozatokkal törekedtek; ezen nemeslelkű hazafiak neveit a jegyzőkönyvbe feljegyeztetni rendelték oly hozzáadással, hogy bár az önmagának mindenkor elég érdem külső fénylésre nem vágyik is, például szolgáljon azoknak, kik utánok következendek.

Ilyenek: báró Wesselényi Miklós, báró Prónay Albert, gróf Szapáry Ferencz, báró Podmaniczky János, gróf Ráday Gedeon, Lederer Lajos, báró Eötvös József és Dénes, gróf Károlyi György, kik személyesen ön veszedelmeztetésükkal hajókra ülven, számtalanoknak életeiket mentették. Gróf Károlyi István, gróf Beleznay János, táblabíró Patay József, Kubinyi Ferencz, néhai Földvári Miklós özvegye, táblabíró Dercsényi Pál, Tahy Károly, Domaniczky Antal Vácziól és számosak, kiknek neveik nyomtatásban is közönségesítették, a szűkölködő lakosoknak élelem és ruhabeli tárgyokban segedelműl voltak. De nemcsak a megnevezettek, hanem számosan is, kiket egyenként felszámolni a visszaemlékezés tökéletlen volna miatt nem lehet, számtalan áldozatokkal, sőt személyek veszedelmeztetésével is nagylelkű segélyt nyujtának; a nevezettek kivül különösen megemlíttendőnek vélték a rendek Pfeiler Alajos bécsi nagy-kereskedőt, ki Pestre a márcziusi vásárra érkezvén, a veszedelemből nem menekedni, hanem tiszta emberi szeretetből a veszedelemben levőkön segíteni oly nemes buzgósággal törekedett, hogy nemcsak tulajdon személyében, hanem több drága pénzen bérlett hajók által mindenütt, ott, hol a veszély leginkább fenyegető vala, szünet nélkül sem személyes fáradtságát, sem pénzét nem kimélte, magát különösen kitüntette és ezért mint külföldi ezen tekintetből is magát különösen jutalomra érdemesítette. Ennélfogva tehát a Karok és Rendek a jövő országgyűlésére küldendő követeknek utasításul feljegyeztetni rendelték, hogy Pfeiler Alajosnak a honfiak sorába taksa nélkül leendő bevételét indítványba hozzák sat. Kiadta Nagy István s.k. főjegyző.

27-ik szám.

Mi tekintetes nemes Szathmár vármegyének fő szolgabirája és rendszerinti esküdtje hitelesen bizonyítjuk, hogy méltóságos Som-sich Pongrácz királyi személynök aláírása alatt folyó 1838-ik esztendő januárius 3-ról költ vallató királyi parancsolat mellett méltóságos hadadi báró Wesselényi Miklós ur részére, az alább feljegyzett kérdőpontokra az ide mellékelt bizonyítványokat adó személyeket megesketvén, kihallgattuk s vallomásaikat tulajdon írásaik mutatása szerint követtük.

Kérdőpontok:

1. Jelen volt-e a tanu azon közgyűlésben, melyet tekintetes nemes Szathmár vármegyének rendei mult 1834. esztendő Karácson hava 9-ik napján a megyebéli országos követeknek azelőtt kevéssel érkezett hivatalos tudósításaik felett tartottanak? ha jelen volt:

2. Letett hite után vallja meg a tanu, mindjárt kezdetével a gyűlésnek hány rendbéli országos relatiók olvastattak ott fel? és ki szólott legelőször? és mit a dologhoz? és mi adhatott arra okot, hogy báró Wesselényi Miklós ur beszédhez nem juthatott? s kérte-é az előlülő viceispány urat, hogy neki a beszélhetésre csendességet eszközöljön? s mit felelt erre az előlülő viceispány ur?

3. Beszédhez jutván báró Wesselényi, miről beszélt? volt-é beszédének más tárgya az V-dik articulusra (örökös megváltásra) adandó megyei utasításon kívül, mit kívánt utasításba adatni s mi oknál fogva? és beszéde okozott-é közkedvetlenséget vagy nyert-é a hallgatóktól helybenhagyást?

4. Szólott-e báró Wesselényi a királyi felség szent személye ellen valamit? sértette-e a királyi méltóságot? s mikor a kormányról tett szavai közben Uray Bálint másod alispánytól arról vádoltatott, mintha felség ellen szólott volna sérelmes szavakat, mit felelt báró Wesselényi? s miképpen különböztette meg a királyt s kormányt?

5. Volt-é báró Wesselényi beszédeiben valami lázítás? ingerlette-e az ország statusait egymás ellen? vagy a megyei rendeket

a királyi felség vagy kormány és hazai alkotmány ellen? avagy azon igyekezett-e, hogy az V-ik articulus elfogadásával az ország lakószói közt az egyetértés és békesség állandóul megfundáltassék s ezen igyekezetét világos szavakkal kijelentette-é?

6. Báró Wesselényi vádoltatik, hogy ezen szavakat mondotta: „A kormány nem akarja ezt tekintetes KK. és RR! mely csalárd álorczát tévén ocsmány képére, kihuzta 9 millió ember zsirját s most csak arra várakozik, hogy ezen 9 milliót ez által felingerelvén, annak körmei közül ő szabadítson ki, ekkor jaj! nekünk tekintetes KK. és RR! mert szabad emberekből rabszolgákká alacsonyodunk. Vallja meg a tanu, mondotta-e báró Wesselényi ezen szavakat? a mit a kormányról annak a nép iránti viszonyainak tekintetéből mondott, úgy állott-e beszédének egészében? állította-e, hogy a kormány a népet felingerli? avagy csak azon szomorú következéseket adta elő, melyek az 5-ik articulus megtagadásából eredhetnek? s azon kifejezést: a nép zsirját, világos szavakkal miképpen magyarázta ki?

Ezen kérdőpontokra a következők tanuk hallgatódttak ki: 1-ső tanu Füley József; 2-ik tanu Szuhányi Ignác, táblabíró; 3-ik tanu Brezanóczy Lajos; 4-ik tanu Vadász György; 5-ik tanu Schick Ferencz, Szathmár vármegyei tiszti alügyésze; 6-ik tanu Decsey László; 7-ik tanu Veres Lajos, Szathmár vármegyei várnagya; 8-ik tanu brassói Zimán Lajos; 9-ik tanu Szabó György; 10-ik tanu Fényes János, Szathmár vármegyei tiszti alügyésze; 11-ik tanu Ujfalusi Lajos, Szathmár vármegyei aljegyző; 12-ik tanu Becsky József; 13-ik tanu D. Decsey Farkas, Szathmár vármegyei táblabírája; 14-ik tanu Mike András; 15-ik tanu Jasztrabszky Pál; 16-ik tanu Mercz Mihály, gróf Károlyi György nagy-károlyi uradalmi tisztartója; 17-ik tanu Dálnoki Medve István, szinér-váraljai közbirtokos; 18-ik tanu Jasztrabszky Ignác; 19-ik tanu Kotha Péter, Szathmár vármegyei táblabírája; 20-ik tanu Kerekes László, Szathmár vármegyei tiszti alügyésze; 21-ik tanu Vörösmarty Károly; 22-ik tanu Oláh

Mihály; 23-ik tanu Kászonyi Pál; 24-ik tanu Váradi Solymosi Mihály, hites ügyvéd; 25-ik tanu Kovács Ágoston; 26-ik Kölcsey Ferencz táblabíró, Szathmár vármegye főjegyzője; 27-ik Flekl Károly, nemes Szathmár vármegye táblabírója; 28-ik tanu Kölcsey Mihály; 29-ik Kölcsey Gábor; 30-ik tanu Gáborjáuyi Szabó Sámuel; 31-ik tanu Vályi Lajos, Szathmár vármegye szolgabírója; 32-dik Lániczky Antal, Szathmár vármegye seborvosa; 33-ik tanu Sánta Imre, Szathmár vármegye tiszti alügyésze; 34-ik tanu Galgóczy Pál; 35-ik tanu Fábíán Gábor, hites ügyvéd; 36-ik Katona József, több megyéknek táblabírója; 37-ik tanu Nagy Elek, méltóságos gróf Teleki-nemzetség javai inspectora; 38-ik tanu Manyóky Károly, gróf Teleki Lászlóné gazdasági számtartója.

Mely általunk a fentebbiek szerint véghezvitt törvényes vizsgálat rendéről kiadtuk e jelen bizonyító írásunkat. Költ Kraszón, június 21-én 1838. Tekintetes nemes Szathmár megye főszolgabírója (P.H.) Darvay Ferencz m. k. és rendszerénti esküdtje (P.H.) Ternyey János m. k.

27-ik számhoz 1. tanu.

1838. évi február 20-án tekintetes nemes Szathmár vármegye Nagy-Károly mezővárosában előmutatván előttem a főméltóságú kisebb cancellariától ezen tekintetes megye főszolgabírójához, tekintetes Darvay Ferencz urhoz s esküdt társához leküldött azon kir. k. felszólító parancsolat, miszerint a báró Wesselényi Miklós urnak ezen megye 1834-ik évi deczember 9-én tartatott közgyűlésében beszédei miatt keletkezett felségsértéssel s hűtlenséggel címzett pörében részére mentő próbák gyanánt hiteles vizsgálatu tanuvalmások tételni rendeltetnek. Mely királyi k. parancs tartalmánál fogva a fent tisztelt bíró ur s esküdt társa által az előmutatott s velem közlött kérdőpontokra teendő lelkiismeretes vallásomra felszólíttatván s azokra megeskettetvén, azok eránt a történt dolgokra emlékezetem s tudományom után ezekben tészem igaz vallásomat:

1. Szathmár megyének 1834-ik évi deczember 9-én tartott közgyűlésén igenis jelen voltam.

2. Az 1-ső alispánynak a számosan egybegyülekezett rendek gyűlését megnyitó s szokott üdvözlő beszéde a főjegyző által a rendek nevében viszont üdvözlő nyilatkozással fogadtatván el, az ekként megnyílt gyűlésen először is az országos követeknek azon évi november 10-ről az urbéri tárgyban kiadott királyi válasznak az országgyűlésen miként lett tárgyalásáról szóló, s másik a november 25-ről a megyéhez intézett s ennek a november 10-én készült V. articulus 2-ik §-a s a VIII-ik cikkre való pótló utasítása megváltoztatását kérő két rendü tudósítások s előterjesztéseik vétettek szőnyeg alá, s miután a november 18-ról költ követi tudósítás felolvastatott, azonnal a másod alispány, mielőtt a megyének az V-ik articulus eránti pótló utasítása megváltoztatott volna, felállott s a már feszült s felizgatott indulatokat mozgásba hozó hathatós szavakkal a megyének november 11-én készült végzése melletti állandó megmaradásra a rendeket felszólítja s így az ezen utóbbi követi nyilatkozás felolvasását, mintha annak tartalmáról s lehető következményéről az egybegyült rendek mindnyájan jó eleve értesítettek volna, meggátolta.

Ekkor a felzaklatott indulatok zaja közt az egyik országos s nagy nevű követ Kölcsey Ferencz s Wesselényi Miklós urak felállanak, a rendeket a követi nyilatkozás felolvasására kérendők, hogy így ennek is felolvasása után a czélbavett urbéri utasítás feletti tanácskozás czélszerűbben tétessék.

Wesselényinek e végett a rendeket felszólító „Tekintetes Rendek“ szava, a mihelyt kidördült, az azelőtt a megye rendei által lelkesen fogadott szavai, most a felgerjedt indulatoknak nagy megindulással kitörő lármája közt a teremben meghallgatatlan hangzott el s a zajgás folyton folyt, némelyek „halljuk Wesselényit“, mások „halljuk a notáriust“ kiabálván.

Az 1-ső alispány e lármát lecsöndesítvén, a követi második nyilatkozás felolvasatását kiyánta, s miután kívánatát előadta, Wesselényi ujólag szólani akart, de ismét nagy láрма lön s szavát most sem folytatható; az 1-ső alispányt kérte ujra, hogy tegyen csöndességet s hogy valamint a másod

alispánynak s másoknak szólani joguk volt, úgy tőle is ezen alkotmányos szabadság meg ne tagadtassék, s kérte meghallgattatását; mire az előlülő oda utasítá, hogy várná el a jegyző olvasását. Miközben a másod alispány újra beleszólván, Wesselényi is szólani akart, de a lárma miatt minthogy nem lehetett, azon kívánatát ő is, miszerint „olvastassék fél a tudósítás“, papirosra kiírta s a rendeknek felmutatta s azzal leült, de a zaj le nem csillapult; mert ekkor kérték a fiscalis actiót reá kiáltani, mit a tisztí ügyész meg is irt, de a rendek kívánatára az actió eltétezt s az oknélküli felingerült zaj nem előbb, mint két órai tartása után csöndesített le.

3-szor. A hosszas lárma lecsillapulván s minthogy kiforrván magát a felhevült indulat, a kívánt követi második tudósítás is felolvasatott. A rendek tanácskozását foglaltoskodtató tárgy főképen a megyének az V-ik articulus iránt tett határozatának, t. i. az örökös megválthatási s szabad adás-vevési jog nem vagy megállhatása volt. A midőn Wesselényi, miután előbb az országos követ érzékeny, lelket emelő ritka szónoki műveltsége által a rendeknek az ezen említett jogok messze kiható jótékony következményeit fejtegette s e melletti állandó megmaradásra s következőleg a megyét a 10-ik novemberi határozatának változtatására kérte volna, Wesselényi elkezdett beszédében ezen ideák s nem más körül foglalkozott s véleményét az előtte szólott követéhez csatolva, nyugodt, de mire a rendek véle bánását hiv, erőteljes szavakkal rendre taglalgatva, *) előadá, miszerint az országosan egybegyült Karoknak és Rendeknek ezen a század szellemén alapult nagy feladásnak, az örökös megváltás s szabad adás-vevésnek jogával, mely a tulajdon ideáljából önként foly, az ország rendei eddig is éltek s miután a népek vagyonosodása, a jóllét, a nemzeti ipar, műveltség a nemzetek példája, az idő lelke intése szerént ezen jogaak létesülését kívánák, a rendeket ezen képzetek megkedveltetésével e melletti maradásra intette, melynek támogatására előadá továbbá, mikép nemzetünk minden osztályaira jelen viszonyai azt kívánák, hogy ezen jog által

a külön érdekek s külön osztályok egymáshoz közelebb jöhessenek, a józan uton való előhaladás kívánata egyesítenessék, az egymás iránti bizodalmas állás gyarapíttassék s így ezen józan csendes uton a nemzet virágzásra emelkedhessék; e volt a szóló Wesselényinek minden értelme, ezen képzetek körül lengtek minden kiejtési s ez volt egész gondolatjának az egész vezérfonala. Mely beszéde midőn bevégeződött, bárha a számosan egybegyült rendek minden egyes tagjainak különböző érdeköknél s vezérelvöknél fogva a fentebbi élénk előterjesztése a szónoknak teljes megnyugovásokat s elégtelenségeköt meg nem nyerte is, mit azonban bármely jótékony s szent ügyben is várni képtelen, mindazáltal „helyes, éljen“ kiáltásokkal végeztetett be.

4. Báró Wesselényi fentebb fejtegetett elvei közt a koronás fejedelem ellen semmi sértő szavakkal nem élt, s midőn a 2-od alispánytól megintetett volna a kormány szóemléteséért, nyilván kimagyarázta magát, hogy a fejedelem szent személyét nem érti a kormány alatt, mint a mely a fejedelemnek alatta van, s a kormány alatt érti az országos dicasteriumokat, melyek a királyi végzés közönségesse tételeinek eszközei.

5. Hogy a Wesselényi beszédében, annak tartalmában s elveiben semmi az ország státusait egymás ellen ingerlő, lázító kiejtések nem voltak, az magából az elveiből kitetszik, minekutána nem hogy egymástól távol választani kívánta volna a külön alsó osztály rendét a nemességtől, sőt inkább oda igyekezett a nemzet állását vinni, hogy a közértelmesség, az érdekek s egymás iránt való bizodalma még inkább erősödjék, s ne jusson oda a nemzet, hogy az adózó nép a nemesség mint képzelt elnyomójok ellen bizodalmatlanságánál fogva felindulván, azoknak veszélyes feltámadások ellen a királyi pártfogástól kényszeríttessék szabadulását várni a nemesség.

6. Azon szavakat, melyeket mondani vádoltatik, hogy valósággal beszédének egészében úgy mondta volna ki, éppen nem tudom, nem hallottam, kormányt emlegetett, de azokra sértést nem ruházott, minekutána kimagyarázta magát, s a nép zsirján ér-

*) Az eredetiben is ily nehézkes. Közli.

tette azon terheket, milyenek a robotok, adók s deperditák s több efélék. Füley József m. k. Eredetinek elesmertetik, Krassó junius 21-én 1838. Szathmár megye fő sz. bírása (P. H.) Darvay Ferencz által és esküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 2. tanú.

En alól is megirt Szuhányi Ignác törvényes parancsolat mellett megszólítottam Darvay Ferencz, Szathmár megyei főbíró és Ternyey János esküdt urak által, hogy báró Wesselényi Miklós ügyében a tisztelt hivatalosak által előmbe adott kérdőpontokra hitletétel mellett vallomást adjak. Melynek következtetésében hitet tévén, a mellett e következendőkről tészek bizonyosságot:

Az 1-ső pontra. Nemes Szathmár megyének 1834-ik évi deczember 9-ik napján N.-Károlyban tartott közgyűlésén kezdettől végig folyvást jelen voltam.

A 2-ra. Az ülést megnyitó beszédek után nyomban felvették országgyűlési követek hivatalos tudósításai. Ily tudósítás kettő vala: egyik 1834-ik évi deczember 18-ról az urbérben érkezett királyi válasz pertractatiójáról szólott, másik pedig november 25-ről a megyei rendeknek az örökös megváltás tárgyában november 10-én készült utasítások megváltoztatását kérte.

Elsőbben felolvastatott az urbérben érkezett királyi válasz pertractatiójáról szóló tudósítás, mely után Uray Bálint másod alispány ur felszólalt s kérte a megyei rendeket, kik nagy számmal valának felgyűlve, hogy az V-ik cikkelyre nézve november 10-én adott utasításoktól el ne álljanak. Mely felszólamlás a tárgyat értéket nem kevésbé elszórodásba hozta, mivel a felolvasott követi tudósítás urbérben érkezett királyi válaszáról szólott, a felszólamló alispány ur pedig örök megváltásról (az V-ik cikkelyről) kívánt minden helyen kívül szót tenni. Innen lett, hogy báró Wesselényi Miklós felállott s az örökös megváltásról szóló tudósítás felolvasását kívánni akarta; de alig mondá ki a két szót, melylyel a rendeket megszólítani szokás, azonnal roppant lárma támadt, oly lárma pedig, melynek szokatlanságából s a módból, melylyel csináltatott, és a körülmé-

nyekből, melyek a gyűlés alatt mutatkoztak, kifejtettek, nyilván vala, hogy előre készítetett. Ekkor az elnök alispány lecsendesíté ugyan a lármát, de báró Wesselényi felszólását, mely a megszólításnál több nem vala, ismét iszonyu lárma nyomta el. Valának, kik igazságosnak látták a báró Wesselényi kihallgatását, és ismét valának, kik nem akarák hogy szóljon. Amazok kiáltottak: „halljuk a bárót“, emezek „halljuk a notáriust“. Ujra alispány ur a lármát lecsendesítvén, másod izben is szólott. Ekkor kérte b. Wesselényi az elnököt, hogy beszédének csöndességet s számára kihallgatást készítne. Az elnök a második követi tudósítást akarta felolvasatni előbb. Eképpen a báró, bár kérte a rendeket, hogy egy általa felolvasatott papirosra jegyzett három szó az, mit mondani akar, szóhoz nem jöhetett ugyan, de mivel a szóláshoz való jogától elállani nem akart, fiscalis actiót kiabáltak ellene, mely fiscalis actió kiabálása még nagyobb leve, midőn történetes csend közben elmondá a báró három szavát eképpen: „olvastassék a tudósítás“ s székebe leült. A fiscalis actiót Szerdahelyi Pál tisztifőügyész ur nyomban fel is tette, azonban az félrevettetett. És ekkor legalább két órányi idő után lőn, hogy a zaj elcsendesült s a második követi tudósítás felolvasatván, az örökös megváltás vitatása megkezdett.

A 3-ra. A kérdés ez vala: nemes Szathmár megye november 10-én az örökös megváltás ellen utasítja követeit s követei ezen utasításának visszavonását a követek kérelmével egybehangzólag akarta eszközölni s három beszédeiben azon törekedett, hogy az örök megváltást megkedveltesse. Elsőbben az örök megváltást a saját jog czimjéből vezette ki, másodsor az ezen törvénnyel együtt járó hasznot mutogatta. Harmadsor azon oldalnak adott világosságot, mely szerint, ha a most országgyűlésileg kívánt örökös megváltásnak a nemesség ellene szegülne, a jobbágyság a nemességet minden bizonynyal elnyomójának tekintené (miként tekintette hajdan) s ezen tekintet rosz következtéseitől csak a kormány menthetné meg a nemességet. Ezen alapeszmék körül forgott beszédeiben, melyeket a sokaság azon egyesek elle-

nére is, kik szavaiba vágtak, éljen kiáltással követett.

A 4-re. Mint feljebb vallottam, én a kérdéses gyűlésben folyvást jelen levén, minden szót figyelemmel kísértem s így állítom, hogy báró Wesselényi Miklós a királyi felség személye s a kir. méltóság ellen egy bántó szót se mondott a kérdéses gyűlésben s akkor is, midőn a relatiót, melyben kormány és nép vagyon, érdekelte s Uray alispány ur által, ki a kormány alatt a királyi felséget vélte értetni, megintetett, nyilván el nem fejtegethető szavakkal kimondta a báró, hogy a királyi felség szentséges személyét nem érdekli, valamint máskor sem érdekelte, s a kormányon érti a dicasteriumokat s a tanácsnokokat.

Az 5-re. Báró Wesselényi beszédeiben semmi lázító, semmi ingerlő nem vala, sőt valamint maga nyilván kimondá, úgy beszédeiből is kitetszett és elveiből, hogy a békességnek buzgó barátja s éppen ezen békességért tartja szükségesnek az örökös megváltás törvényét, mely által foghat megszűnni a visszavonás, melyben jobbagyság és nemesség a birtokjok miatt század óta vala.

A 6-ra. A kérdéses szavakat úgy, mint öszvefűzve vannak, báró Wesselényi nem mondotta, mert harmadik beszédeben azon veszélyes állást mutatta fel, melyet a nép a nemesség ellen vehet magának, ha ezek az örök megváltást megtagadják, s mondá, hogy e veszélyben egyedül a kormány lehet szabadító, de azt, hogy a népet a kormány ingerelné fel, távolról sem érintette. A nép zsirja kifejezést Uray alispány beszédére keletkezett feleletében tisztán kimagyarázta, hogy t. i. a nép zsirján érti az adót, deperditát, robotot s egyéb urbéri praestatiókat, melyekből a kormány és nemesség jövedelmeit veszi. Mindezek oly tisztán valának mondva, hogy senki félre nem értette, senki benne meg nem botránkozott s Uray alispány is felelet nélkül hagyta.

Mindezekről pedig az aláírással s pecséttemmel erősített levelemet esküvésem után kiadtam. Költ Nagy-Károlyban, mártius 3-án 1838 (P.H.) Szuhányi Ignác m. k. táblabíró. Eredetiségét bizonyítjuk, Krassón, június 21-én 1838 N. Szathmár megye fő sz.

birája (P.H.) Darvay Ferencz m. k. és főesküdtje (P.H.) Ternyey János m. k.

27-ik számhoz 3. tanu.

Alábbirt tekintetes nemzeti és vitéző Darvay Ferencz főszolgabíró s Ternyey János esküdt urak által előmutatott s méltóságos saárdi Somsich Pongrácz királyi személynök ur aláírása alatt költ vállató parancsolat következtében méltóságos báró Wesselényi Miklós ur részére az előnkbe terjesztett kérdőpontokra letett hitem után e következőekben teszem vallomásomat:

Az 1-re. Tekintetes nemes Szathmár vármegyének 1834-ik évi december 9-én közgyűlésén jelen voltam.

A 2-ra. A közgyűlés kezdetével legelsőben felolvastattott egy követi relatió, melyre Uray Bálint 2-od alispány ur felállván, emlékeztette a megye rendezőit a november 10-iki közgyűlésén az urbéri tárgyakban követeiknek adott utasításokra s határozatokra s a melletti megmaradásra a megye nemességét felszólította. Ezután báró Wesselényi Miklós is felállván, beszélni akart, de a nagy lárma miatt szóhoz nem jutván, előlülő alispány urat csendesség eszközzésére megkérte, melyre az előlülő alispány az itten divatozó szokás szerint a követi tudósításoknak további olvasását parancsolván, a báró akkoron beszédhez nem juthatott.

A 3-ra. Felolvastatván a követi tudósítások, báró Wesselényi Miklós az urbéri V-ik articulusnak megmaradását hosszas s fontos beszédje által kívánta eszközzeni, de minők valának okoskodásai e tárgyban a bárónak, az igen szokatlan nagy lárma miatt fel nem foghattam, de úgy tudom, beszédje inkább többszöri helybenhagyást, mintsem kedvetlenséget okozott volna.

A 4-re. A báró egész beszédjében, mely mintegy két óráig tartott, hitem szerint mondhatom s állítom, hogy sem a királyi felség személyét, sem annak méltóságát legkevesebbé sem sértette. Uray Bálint 2-od alispány mint vádolta a bárót mondott beszédjeért, ezt nem tudom, de a bárónak ezen szavára, hogy ő a kormányt a király szent személyétől mindenkor meg szokta különböztetni, jól emlékezem.

Az 5-re s 6-ra. Az utolsó pontban elhuzott szavakat hogy a báró nem mondotta, azt onnan tudom, mert hitem szerint állíthatom, hogy egész beszédje alatt a báró semmi olyast elő nem hozott s nem mondott, mely a közcsendet háborította vagy közbotránkozást okozott volna. Költ Nagy-Károlyban, márczius 3-án 1838. (P.H.) Brezanóczy Lajos m. k. Eredetinek lenni bizonyítjuk. Krassón, 21-ik junius 1838. (P.H.) Darvay Ferencz m. k. tekintetes Szathmár vármegye főszolgabírája (P.H.) és főesküdtje Ternyey János m. k.

27-ik számhoz 4. tanu.

Alólirott tekintetes nemzetes és vitézlő Darvay Ferencz főszolgabíró ur és Ternyey János esküdt által méltóságos sáárdi Somsich Pongrácz királyi személynök aláírásával költ vallató-parancsolat következésében méltóságos hadadi báró Wesselényi Miklós ur részére az előmbe terjesztett első rendü kérdőpontokra letett hitem után a következőkben teszem vallásomat.

Az 1-re. Igenis jelen voltam az 1834-ik esztendő deczember 9-ik napján Nagy-Károlyban tartatott közgyűlésen.

A 2-ra. Az országgyűlési követek egyik relatiója felolvastatása után Uray Bálint 2-od alispány ur felkelt és a november 10-ki közgyűlésen az urbéri tárgyokban az országos követeknek adott útasítás mellett kívánt megmaradni, azon végzés megmaradására az öszvegyült rendeket az öszve csoportozott nemesseggel együtt felszólította; ekkor báró Wesselényi Miklós ur szólanı akart, de a nagy láрма miatt beszédhez nem juthatott, kérte is az elnök alispányt, hogy neki a beszélhetésre csendességet eszközöljön, melyre azt a feleletet kapta, hogy olvasódjának fel előbb az országos követek relatiói.

A 3-ra. Beszédhez jutván báró Wesselényi Miklós, az V-ik articulust kívánta meghagyni, de mit kívánt továbbá utasításul adadni a követeknek, a nagy láрма s a szokatlan zsinat miatt fel nem foghattam, de hogy ő beszéde által inkább közhelybenhagyást nyert a jelenlévőktől mint kedvetlenséget, azt hitem szerint vallom.

A 4-re. Hogy báró Wesselényi Miklós

ur a királyi felség szent személye ellen semmi sértő szavakat nem mondott, sőt midőn Uray Bálint 2-od alispány urtól beszédében az által hamisan gátoltatott, hogy ő a felség szent személyét sértette légyen, arra Wesselényi eképen különböztette a felséget a kormánytól: „én a „kormány“ szól aatt nem a felség személyét értem, mert az előttem szent és sérthetetlen és hogy mindenkor megkülönböztette a királyt a kormánytól, azt hitem szerint vallom.

Az 5-re. Báró Wesselényi Miklós hosszas beszédében semmi lázítást nem tapasztaltam, sőt inkább nem hogy ingerlette volna az ország statusait egymás ellen vagy a rendeket a királyi felség szent személye ellen, *) mert beszédje által a közcsendet soha meg nem háborította.

A 6-ra. Az elhuzott szavakat báró Wesselényi Miklós ur szájából mondani nem hallottam. Költ Nagy-Károlyban, márczius 4-én 1838. (P.H.) Vadász György m. k. Eredetisége bizonyítatik. Krassón, 21-ik junius 1838. (P.H.) Darvay Ferencz m. k. tekintetes Szathmár vármegye főszolgabírája által és (P.H.) főesküdtje Ternyey János m. k.

27-ik számhoz 5. tanu.

Alólirott megyebeli főszolgabíró tekintetes Darvay Ferencz ur, és esküdt társa által méltóságos királyi személynök sáárdi Somsich Pongrácz ur ő nagysága birói parancsolatjának előmutatása mellett felszólíttatván, s megeskedtetvén, az előmbe tett két rendü kérdőpontokra feleletemet pontonként emlékezetem, s tudományom szerint letett hitemre ezekben teszem meg:

Az első rendü kérdőpontokra.

Az 1-re, Az 1834-ik év karácsonyhó 9-én tekintetes Szathmár megyének Nagy-Károlyban tartott közgyűlésén végig jelen voltam.

A 2-ra. Hány országgyűlési relatió olvastatott fel mindjárt a közgyűlés megnyitával: arra nem emlékezem, hogy egy követi relatióba az urbéri tartozások örök megváltási joga volt említve; s az országgyűlésnek

*) Az eredetiben is ily hiányos e mondat.

az iránt tett határozatáról, a megye követei által tudósítva, mire tüstént, a mint felolvastatott tekintetes Uray Bálint 2-od alispány felkelt s úgy nyilatkozott, hogy a megye már e tárgyban a közelebbi múlt (ugy tetszik, hogy 9-én 9-ik) közgyűlésben, melyben a méltóságos főispány ur elnökölt, határozatát megtevén, úgy véli a szólott alispány ur, hogy a megye azon határozatát ezuttal is megerősíti s az eldöntött tárgy felett tovább vitatkozni sem kívánnak a tekintetes KK. és RR. Báró Wesselényi Miklós ur még a 2-od alispány ur beszéde közben felállott és ennek beszédére felelni akart; de a megyegyűlési tagok egy része az alispányi beszédet felkiáltással helyeslé; a báró kérte kihallgattatását s erre zaj támadt. Ekkor tekintetes elnök alispány Kende Zsigmond ur előterjesztette, hogy a tanácskozás rendszere s az eddigi gyakorlat kívánja, hogy minden követi tudósítások folytatva olvastassanak fel, várják meg tehát a rendek, hogy a még a hátralevő tudósítások is olvastassanak fel a jegyző által s azután tanácskozzanak s határozzanak. Erre báró Wesselényi kijelentette, hogy a tanácskozást másod alispány ur megnyitotta s így ötet is ki kell hallgatni. E kívánat nyilvánítását ismét zaj követte, s egy rész meghallgattatni, más része meg nem hallgattatni kívánta a bárót. Báró Wesselényi többször kért csak rövid hallgattatást, de kéréseit mindenkor két félnek zaja követte s szóhoz nem juthatott. E zaj igen hosszú ideig tartott s báró Wesselényi soha meghallgattatásnál egyebet nem kért, papirosra írta fel, hogy e szavakat akarja kimondani: „olvastassék fel a tudósítás“ és erre leült. A zaj között több apró beszédek s szólások történtek, de kérte magát elnök alispányt a báró, hogy csendet csináljon s mit felelt erre az elnök alispány? arról oly hosszú idő után lélekismeretes bizonyosságot nem adhatok, mert már nem emlékezem. Annyi igaz, hogy a báró számtalanszor könyörgött meghallgattatásáért, de csendet eszközölni nem lehetett; arra is emlékezem, hogy valaki violatio sedist kiáltott, s a főügyész felis tette az actiót s csak azért, mivel a báró szólani általján fogva akart, s szólhatási jogától elállani nem akart;

mert más egyébről ezen idő alatt szó sem történt; de a báró látván, hogy nem győzhetett, fennt már említett szavait kikialtotta s békésen leült. Ezután felolvastattak a már említett relatiók, egy-é vagy több? nem emlékezem s a báró ellen benyújtott főügyési keresetlevél, miután báró leült, egyszerűen megsemmisítettet az elnök által, a közgyűlés is ezt tovább követelni nem akarván, a lárma egészen lecsendesedett.

A 3-ra. A helyre állott csendben a jegyző, a mint már fentebb is említém, követi tudósításokat olvasott, de a mint már mondám egyet-é, többet-é vagy hányat? nem tudom; azt azonban tudom, hogy egy bővebb terjedelmű relatio olvastatott fel, mely a jobbágyi tartozások örök megválthatását tárgyalta, s e tárgyról nyílt meg a tanácskozás. Ki szólott először, nem tudom, de báró Wesselényi, hogy e tárgyban s egyenesen e tárgyban szólott, azt tudom s arra jól emlékezem, hogy egész beszédének tárgya egyedül csak e kérdés és az e körüli elvek fejtegetése volt, meg kell-é? s meglehet-é adni az örök megválthatási jogot a jobbágyoknak? káros vagy hasznos következményei lesznek-é ezen engedménynek? s öszveütközik-é ez vagy nem a hon alaptörvényeivel s az alkotmánnyal? azt jól tudom. Beszéde a bárónak hosszú volt, melyben a felvett tárgy körüli nézeteit fejtegette s ha nem csal emlékezetem, főokoskodásai körülbelül ezek voltak, hogy nálunk ugyan az örökös jobbágyosság törvény által el van törölve, de ennek jóllétét a földnépe nem érzi; mert ha egy földesur birtokából elvándorol is, ismét más jobbágyává kénytelen lenni és így mind-csak jobbágy marad; más nemzetek előmentek s az előmenetel sugárai hozzánk is behatottak; segítni kell tehát a földnépe sorsán, hogy békésen haladjunk elé az idővel, s a nép ne kezdjen elébb érezni nyugtalanságot, mintsem a nyugtalanságnak okai megszüntessenek. Felhozta azt is, hogy a földes uraság ez által a sok urbéri perektől s uri szék tartásaitól fel lesz mentve, s a nemes birtokosnak jószágai kezelhetési s szabadelrendelhetési joga jobban meg lesz erősítve, végre, hogy ez a hon alkotmányával öszve nem ütközik, mert a nemesi jogok ez által nem sérülnek, sőt tágulnak, mert a birtokosnak szabadabb rendelkezés engedtetik javai felett. Mondom, hogy csak a kifejtett elvekre emlékezem, mert csak ezekre voltam figyelmes, a szavakra nem. (Folyt. köv.)